

Університетська

бібліотека

(1865–1920)

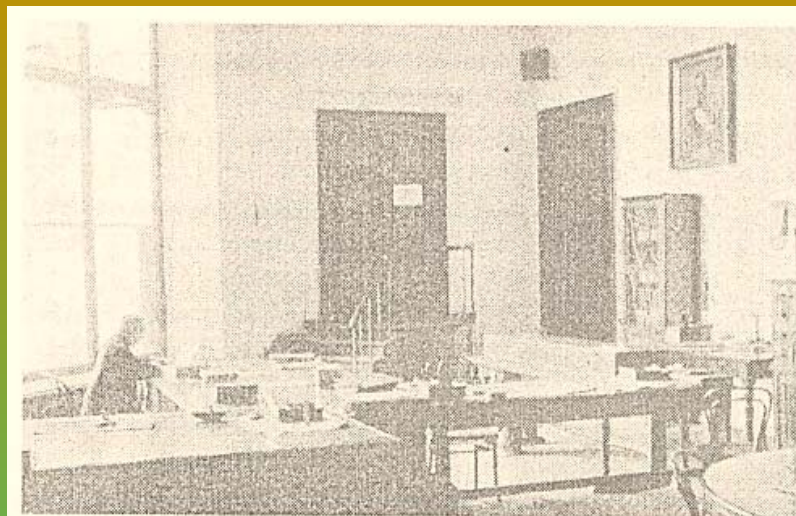
Укладач: Купріянова Н. М.

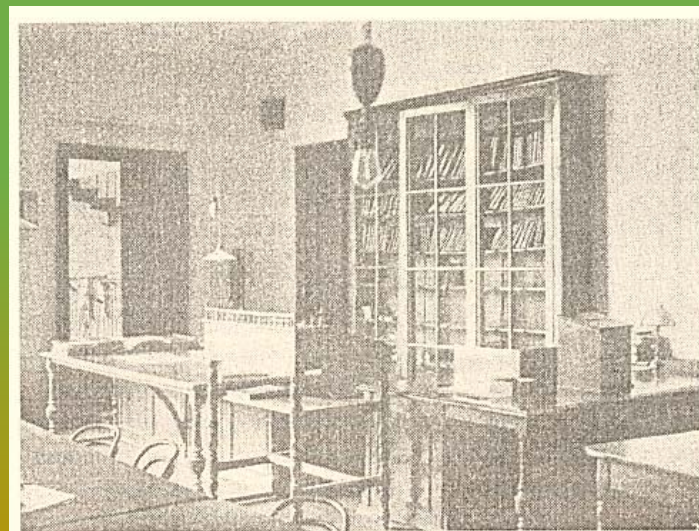
За свідченням першого історіографа університету в Одесі О. І. Маркевича, коли 1 травня 1865 р. Одеський університет прийняв від Рішельєвського ліцею бібліотеку, в ній налічувалося 28505 томів так званої основної бібліотеки і 4930 томів студентської.

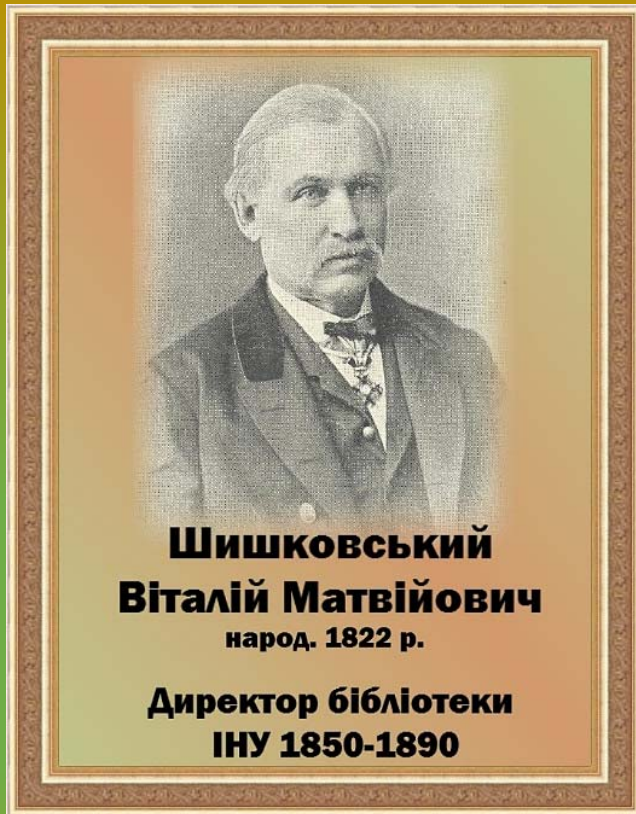
Будинок Рішельєвського ліцею (Дворянська, 2)

Приймальня фундаментальної бібліотеки (1915)

Приймальня студентського відділу бібліотеки

Віталій Матвійович Шишковський (1822 – ?).

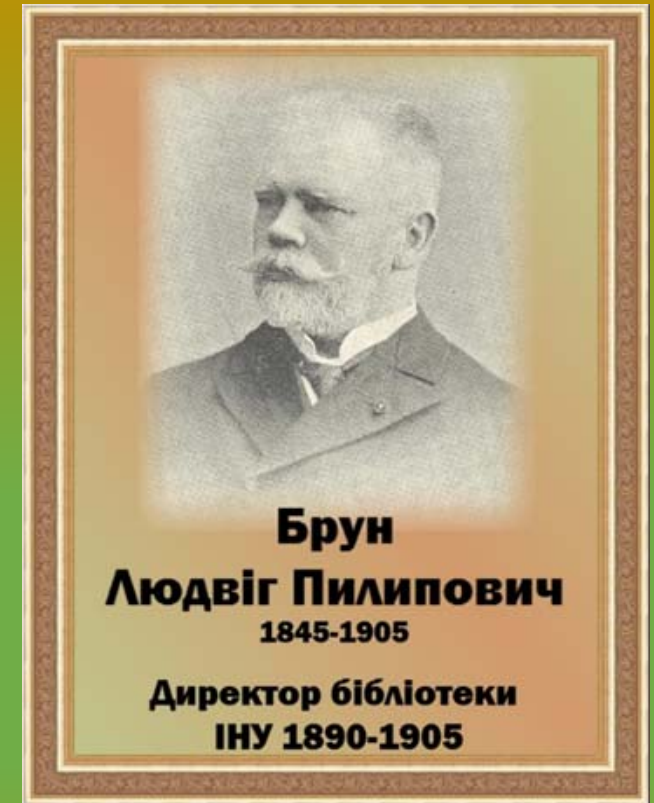
Мав дворянське походження. Після закінчення курсу в Рішельєвському ліцеї отримав право на чин 12 класу. 21 січня 1848 р. був призначений в Канцелярію Попечителя Одеського навчального округу помічником столоначальника з чином губерньського секретаря. 17 липня 1850 р. затверджений на посаді бібліотекара Рішельєвського ліцею. З перетворенням Рішельєвського ліцею в університет, перейшов до нового навчального закладу 1 травня 1865 р. Упродовж 1865-1866 рр. був членом Комісії, яка вирішувала питання проекту, розміщення та кошторису навчально-допоміжних установ в університетських будівлях. Приймав активну участь в організації роботи бібліотеки за новою системою, яка була прийнята 2 грудня 1868 р. 17 липня 1890 р. був звільнений від служби за станом здоров'я. За понад 30-річну сумлінну службу, йому була призначена пенсія, в розмірі повного окладу посади

бібліотекара. Також отримав право у відставці носити мундирний напівкаптан. Був нагороджений орденами Св. Володимира 4 ступеня за 35-річну службу в класних чинах, Св. Ганни 2 ступеня, Св. Станіслава 2 ступеня з імператорською короною та бронзову медаль на згадку про війну 1853-56 рр. на Андріївській стрічці.

Людвіг Пилипович Брун (1841–1905)

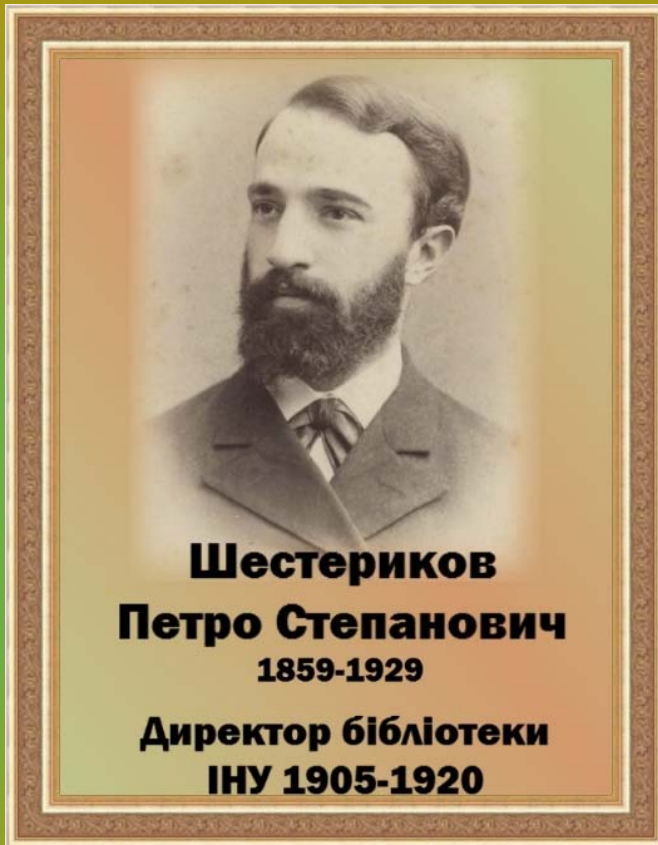
Був представником добре відомої в наукових колах династії професорів – братів Брунів. Старший з них, Генріх Карлович Брун, отримав у 1831 р. запрошення очолити кафедру чистої математики в Рішельєвському ліцеї. Молодший брат, Пилип Карлович Брун вибрав шлях гуманітарія, ставши професором історії в Рішельєвському ліцеї. Підтвердивши дисертацією своє професорське звання, він залишився при університеті в Одесі професором загальної історії історико-філологічного факультету. П. К. Брун вважався найбільш кваліфікованим фахівцем з історичної географії Північного Причорномор'я. Його син, Людвіг Пилипович Брун, у 1864 р. закінчив Рішельєвський ліцей. Відразу після створення Одеського університету, він іде працювати помічником бібліотекара. У 1872 р., залишивши службу в бібліотеці, Людвіг Пилипович перейшов до канцелярії університету секретарем зі студентських справ. Після того, як бібліотекар ІНУ В. М. Шишковський пішов у відставку, Правління університету попросило знайти кандидата на його посаду. Члени Ради ІНУ: Успенський, Цеглярів, Лігин, Перетяткович, Е. Шперн, Умов, Кононович і Рішаві, рекомендували секретаря зі студентських справ Л. П. Бруна. У 1890 р. він очолив університетську бібліотеку, де й працював до смерті (1905 р.).

Л. П. Брун 40 років життя віддав рідному університету та служінню книзі. За роки його керування, відбулися масштабні зміни в структурі навчального закладу та бібліотеки: заснування медичного факультету в університеті, спорудження нової будівлі і перехід туди бібліотеки, прийом і реєстрація великих пожертвуваних бібліотек кн. Воронцова, графа Спроганова і Шильдера, відкриття при бібліотеці спеціального відділу для зберігання рідкісних книг і т. ін.

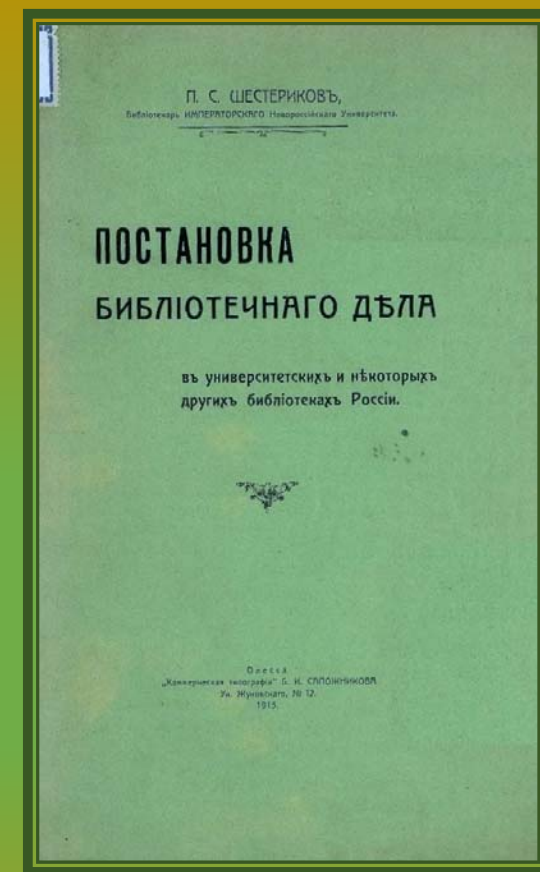
Петро Степанович Шестериков (1859-1929)

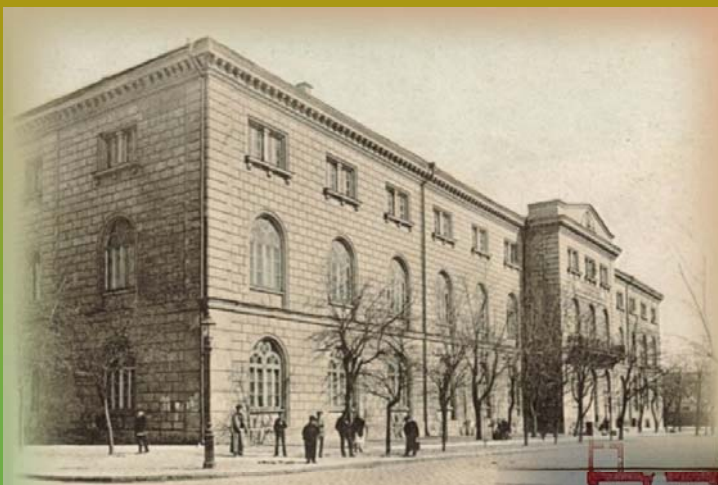
Штатний співробітник бібліотеки Новоросійського університету з 1885 по 1920 рр. Був помічником бібліотекара до 1905 р., а після смерті попереднього директора Л. Ф. Бруна стає керівником бібліотеки. П. С. Шестериков стояв біля витоків вітчизняної бібліотечної справи, близько сорока років боровся за визнання бібліотекознавства як науки, наголошував про необхідність спеціальної підготовки для бібліотечних кадрів, сприяв формуванню у суспільній свідомості одеситів гідного відношення до професії бібліотекара. Для написання робіт з історії Наукової бібліотеки ОНУ, співробітники часто користуються книгою П. С. Шестерикова «Постановка библиотечного дела в университетских и некоторых других библиотеках России» (Одесса, 1915). Він був ініціатором створення і подальшої роботи Одеського бібліографічного товариства при університеті в Одесі. На початку 1906 р. співробітники та викладачі університету і просто любителі книги організували у місті літературний гурток, який через деякий час був перетворений на наукове товариство. П. С. Шестериков сам склав проект статуту, подав на розгляд професорам університету, і вже 13 січня 1907 р. відбулося його перше засідання. Головою був обраний проф. І. А. Линниченко, секретарем – В. Ф. Лазурський.

Головними завданнями, які ставило перед собою товариство було проведення зборів для читачів і обговорення рефератів з бібліографічної тематики, а також видання робіт, які мали відношення до бібліографії та критики. Товариство мало свій власний журнал «Известия Одесского библиографического общества». З 1913 по 1917 рр. побачили світ 5 томів (36 випусків) накладом до 500 екземплярів.

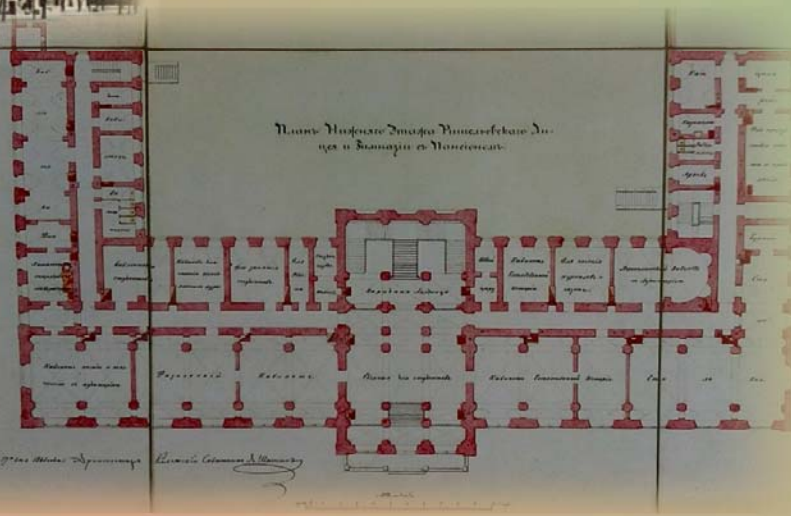
П. С. Шестерикова можна назвати людиною двох пристрастей. Дуже сильною була його любов до книги, але справжньою, основною пристрастю залишалася ботаніка. Він не був дипломованим біологом, але незважаючи на це, став прекрасним спеціалістом з флори Південної України, систематично вивчав видовий склад рослинності Херсонської губернії. Його авторству належить цілий ряд флористичних робіт з цієї теми. Нещодавно виповнилося 100 років з моменту публікації книги П. С. Шестерикова «Определитель растений окрестностей Одессы» (Одесса, 1912), яка стала у свій час першим виданням такого роду для невеликого, вкрай обмеженого флористичного району. Гербарій, що зібрав П. С. Шестериков і послужив основою для написання його «Определителя...», зберігається на кафедрі ботаніки біологічного факультету та є складовою частиною гербарної колекції ОНУ імені І. І. Мечникова. Ця колекція входить до Державного реєстру національного культурного надбання України (MSUD).

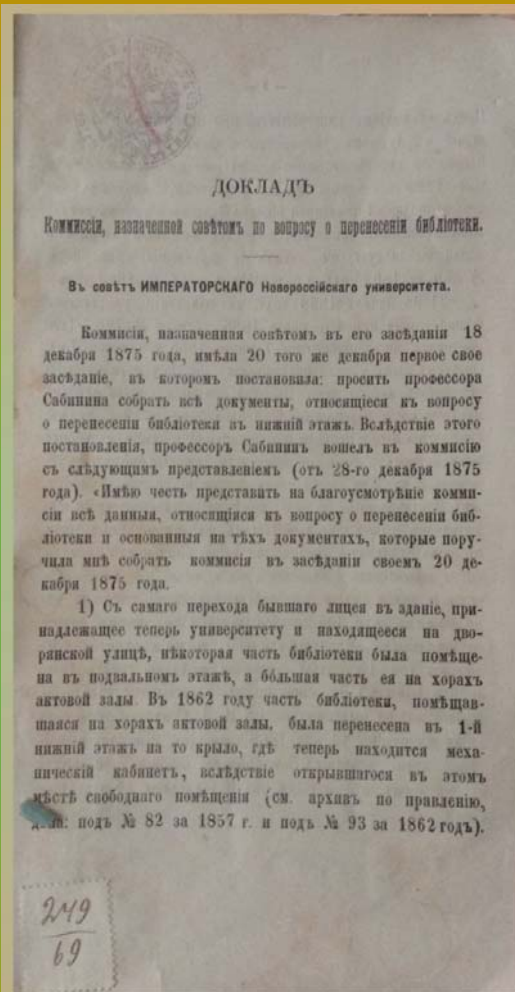
Шестериков П. С. Постановка библиотечного дела в университетских и некоторых других библиотеках России / П. С. Шестериков. – Одесса, 1915. – [2], 261 с.

Новоросійській Университеті.

Після переїзду колишнього ліцею в будівлі на Дворянській вулиці бібліотека була розміщена на підвальному поверсі та в актовому залі. Декілька разів бібліотека переїжджала з першого на третій поверх та навпаки.

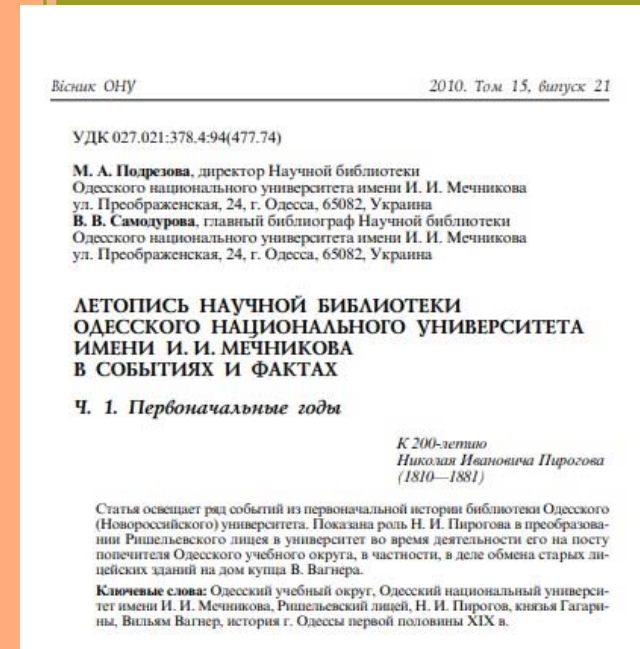
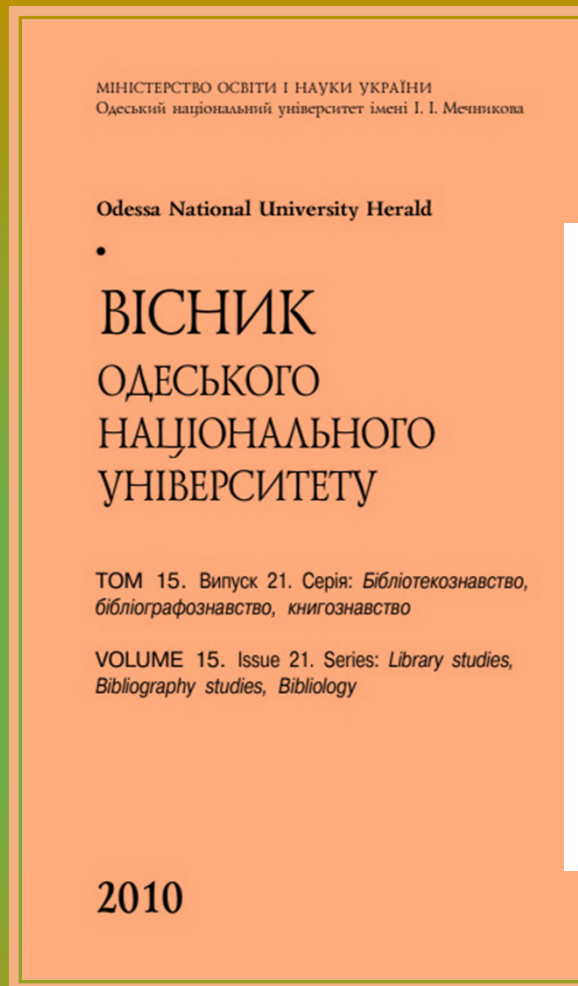

Доклад Комиссии, назначенной Советом по вопросу о перенесении библиотеки. — Одесса, 1876. — 24 с. — Окр. відб. з «Зап. Новорос. ун-пу» (1876, т. 19).
Шифр: 249/69

Постійно зростаюча бібліотека відчувала нестачу площі, і в 1902 р. була переведена в будівлю на вул. Преображенській, 24.

Стаття висвітлює ряд подій початкової історії бібліотеки Одеського університету. Розкрито роль М. І. Пирогова у перетворенні Рішельєвського ліцею в університет за роки його діяльності на чолі попечителя Одеського учбового округу, зокрема, у справі обміну старих лицейських споруд на будинок купця В. Вагнера.

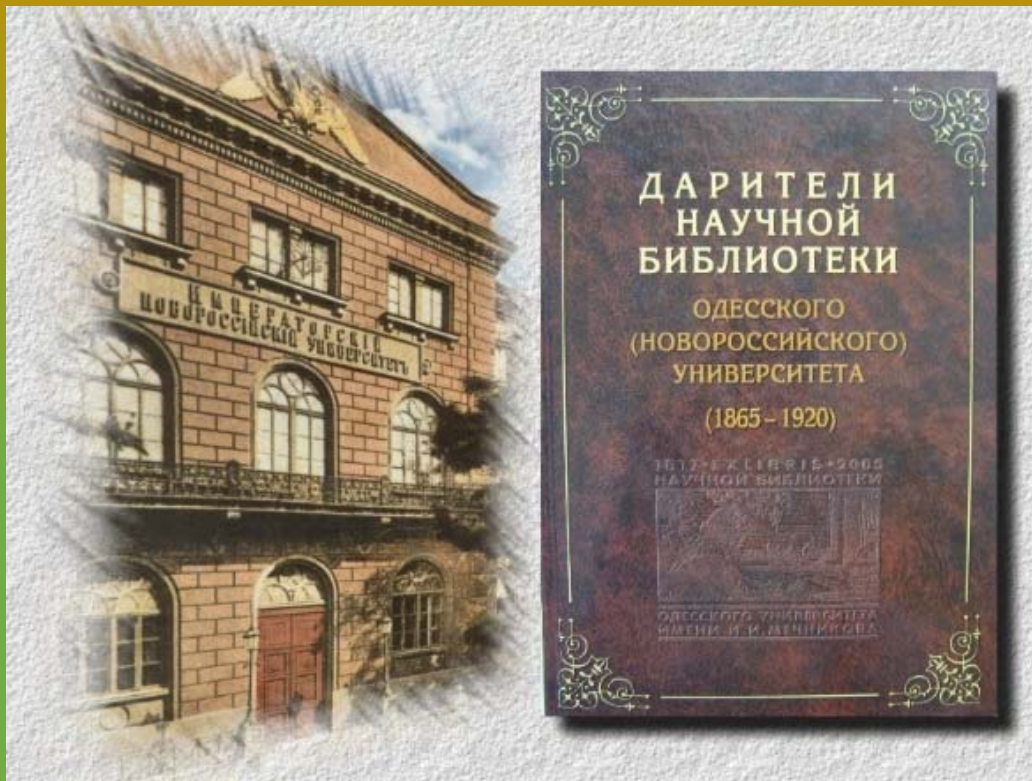

Подрезова М. А. Летопись Научной библиотеки Одесского национального университета имени И. И. Мечникова в событиях и фактах. Ч. 1 : Первоначальные годы / М. А. Подрезова, В. В. Самодурова // Вісник Одес. нац. ун-ту. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. — 2010. — Т. 15, вип. 21. — С. 5–27.
Шифр: 217/1373

Каталог відображає унікальну колекцію схем, планів, малюнків та літографій споруд та краєвидів Одеси, а також південних міст України, що складається з 482 документів. В тому числі є описи будівлі Наукової бібліотеки. Видання містить опис унікальних документів, що мають історичне та культурне значення для дослідження історії архітектури Півдня.

Архитектурные объекты г. Одессы и других городов Причерноморья конец XVIII – начало XX ст.
: чертежи, планы, рисунки, гравюры, литографии : каталог / ред. и сост. В. Ю. Алексеева. –
Одесса : ЧПКФ «Хоббит», 2003. – 224 с.
Щифр: 83/15911

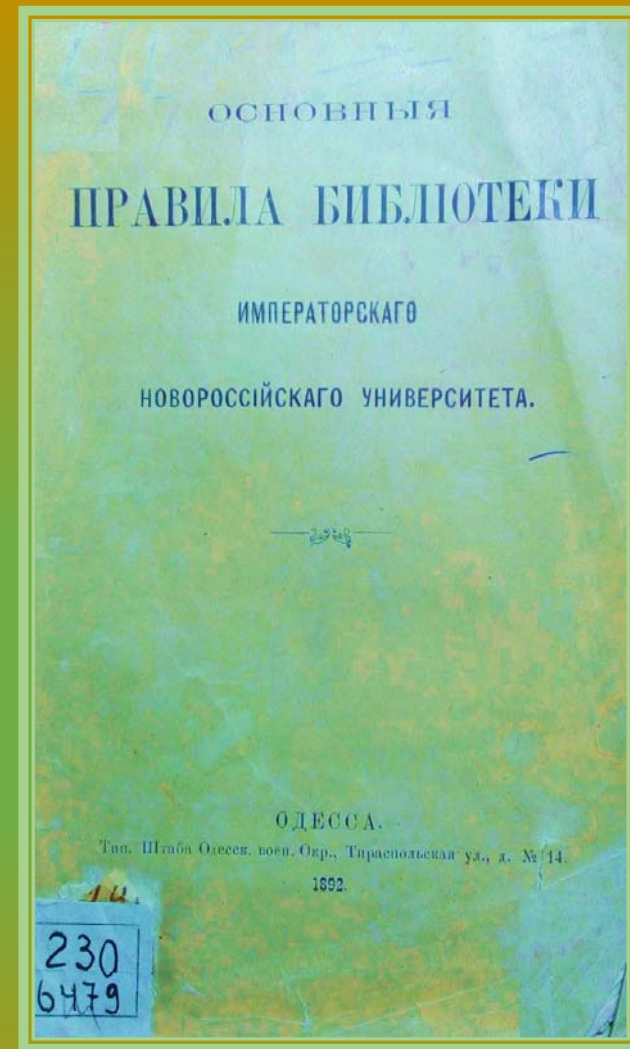
Дарители Научной библиотеки Одесского (Новороссийского) университета (1865-1920) : материалы к истории ОНУ им. И. И. Мечникова / Одес. нац. ун-т им. И. И. Мечникова, Науч. б-ка ; сост.: Е. В. Полевщикова, В. В. Самодурова, В. П. Пружина [и др.] ; науч. ред. В. А. Смынтына ; библиогр. ред. М. А. Подрезова. – Одесса : Аспропринт, 2005. – 422 с.

Гордістю бібліотеки є книжкове багатство, що впродовж століть ретельно зберігається у бібліотеці. На зорі свого існування більшою своєю частиною бібліотека збагачувалась колекціями книг, які дарували наукові, культурні заклади, а також різні приватні особи.

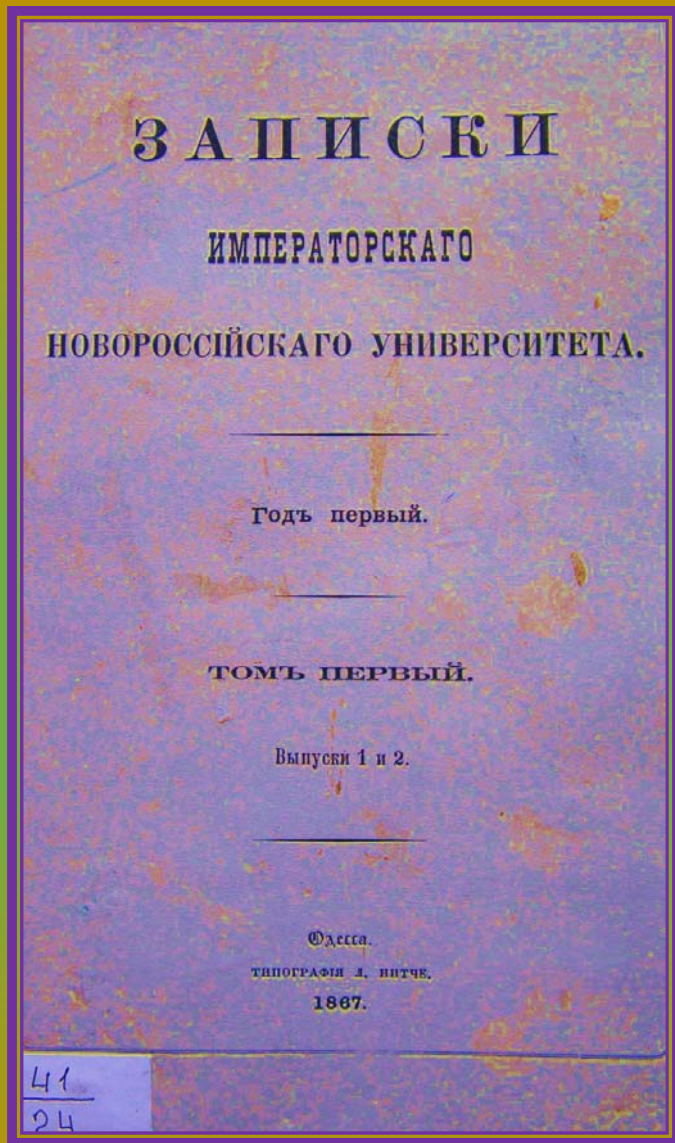
Видання вміщує перелік дарувальників бібліотеки Університету в Одесі (1865–1920) в двох частинах: приватні особи та дарувальники-організації. Надає інформацію у вигляді біографічних довідок по персоналіям (частина I) та фактографічних довідок про організаціям (частина II). Зібрані матеріали є джерелом до вивчення історії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

У 1875 р. рада Одеського університету затвердила «Основні правила користування бібліотекою», де дуже чітко прописувалися повноваження основної бібліотеки та її студентського відділу. Таким чином, десь до кінця 1870-х рр. університетська бібліотека, на думку О. І. Маркевича, остаточно отримала «правильний устрій». Правила регламентують завідування бібліотекою, порядок придбання книг, користування бібліотекою, ревізію бібліотеки.

Основные правила библиотеки Новороссийского университета.
– Одесса : тип. Штаба Одес. воен. округа, 1892. – 11 с.
Шифр: 230/6479

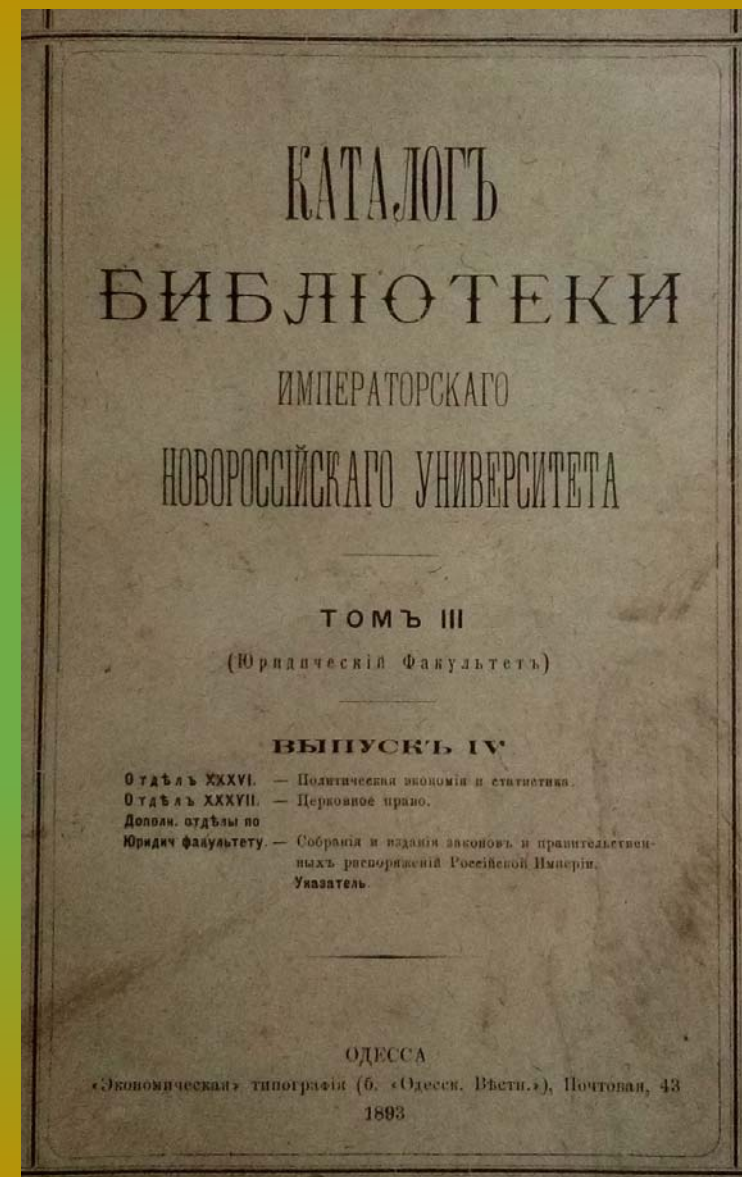

Записки императорского Новороссійскаго университета. – Одесса, 1867. – Т. 1, вып. 1–2.
Шифр: 41/24, 25, 26

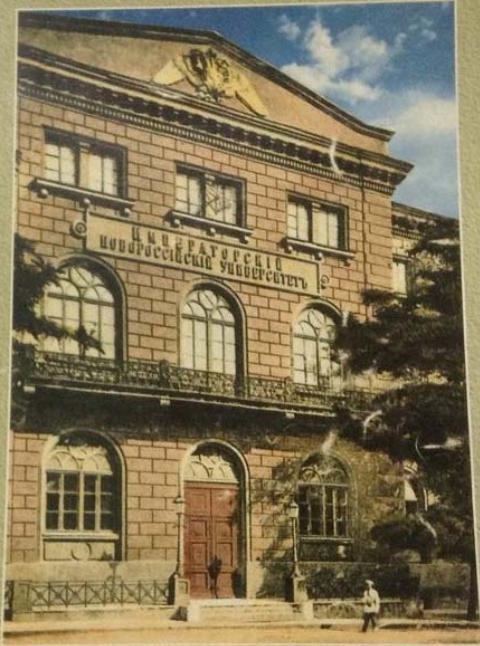
Друк видання розпочато у 1867 році. Протягом існування журналу змінювалися завдання, зміст, відбувся поділ журналу на тематичні серії; друкувалися дисертації викладачів, особливо видатні студентські твори; протоколи засідань Ради університету, звіти про діяльність ІНУ; статті, присвячені пам'яті викладачів пощо. З 1909 р. «Записки» видавалися за відділами: офіційний, історико–філологічного факультету, юридичного факультету, фізико-математичного факультету, медичного факультету. Проіснував журнал до 1919 р.

Традиція складати каталоги була започаткована ще в бібліотеці Рішельєвського ліцею, що підтверджують Рукописні каталоги книжкового зібрання Рішельєвського ліцею. Цю традицію продовжили вже друковані Каталоги університету. З 1870 р. неодноразово створювалися Бібліотечні комісії з цього приводу. І тільки у 1877 р. видання Каталогу було доручено редактору «Записок Новоросійського університету». Протягом 6 років (1877–1883) вийшло друком 3 томи.

Каталог библиотеки Императорского Новороссийского университета : в 3 тл.
– Одесса, 1893. – Т. 3 : Юридический факультет, вып. 4. – 751 с.
Шифр: 230/3514

**Новоросийский
университет в воспоминаниях
современников**

У збірнику мемуарів «Новоросийский университет в воспоминаниях современников» зібрані воедино спогади, присвячені Одеському університету за період з середини ХІХ ст. до 1920 р. У збірці є мемуари, які висвітлюють епоху в цілому, де університетській темі присвячені лише окремі фрагменти. Зустрічаються спогади, які описують окремі події. Переважна ж більшість текстів характеризує персоналії. Героями оповідань стали автори всесвітньо відомих теорій, засновники наукових течій, творці наукових шкіл і першовідкривачі нових наукових явищ. Серед них, перш за все, – видатний зоолог, фундатор ембріології, професор І. І. Мечников, який став лауреатом однієї з найбільш престижних у світі премій, Нобелівської премії. До книги також включені спогади про інших вчених, що збагатили науку працями першорядного наукового значення: про фізіолога І. М. Сеченова, зоолога О. О. Ковалевського, філолога В. І. Григоровича, історика Ф. К. Бруна та ін. Велику групу розповідей склали тексти про наукових діячів, які стояли біля витоків нових підходів і рішень, про авторів конструктивних напрямків у самих різних науках. Всі вони не тільки прославили університет за життя, але є авторами наукових ідей, перевірених часом, живих та плідних і нині. Стимулом до написання таких мемуарів було прагнення авторів поділитися своїми враженнями про видатних викладачів або студентів. Причому, авторами були самі викладачі і колишні студенти університету, знайомі і, навіть, родичі.

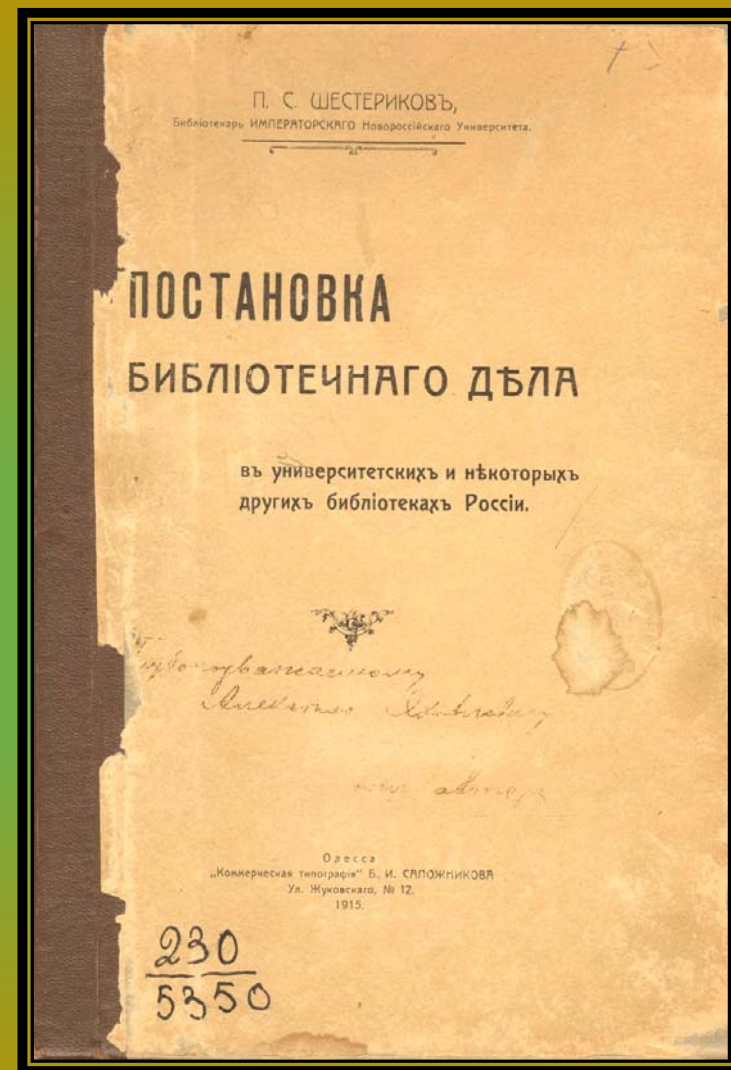
Новоросийский университет в воспоминаниях современников : к 135-летию Одесского университета / авт.-сост. Ф. А. Самойлов ; отв. ред. В. А. Смынтына ; ОГУ им. И. И. Мечникова. – Одесса : Аспропринт, 1999. – 295 с. – (Из истории Одесского университета).

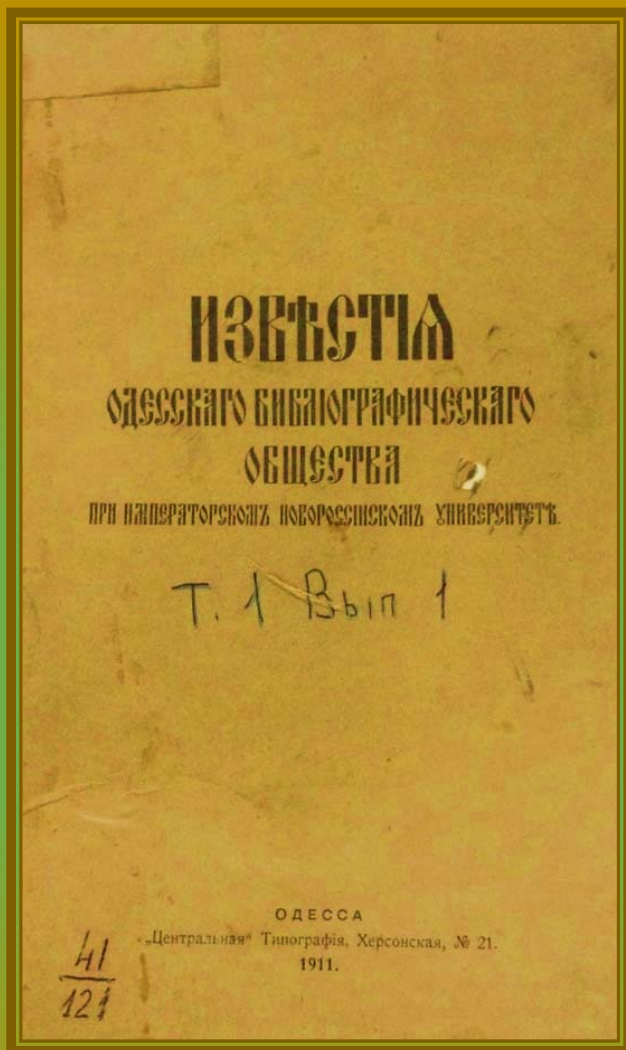
Шифр: 15/10318

Шестериков П. С. Постановка библиотечного дела в университетских и некоторых других библиотеках России / П. С. Шестериков. – Одесса : Комерч. тип., 1915. – 266 с.

Шифр: 230/2507

Дослідження присвячене 50-річному ювілею з дня заснування Одеського університету. В даній роботі автор ставив за мету в спислій формі подати аналіз та опис бібліотек, які він відвідав у 1913 р. Головну увагу автор звернув на ознайомлення читачів із роботою університетських бібліотек, які знаходилися на території Російської імперії. Автор робить акцент на дослідження бібліотеки Одеського університету. В книзі детально описується внутрішнє розташування приміщень в новій, на той час, будівлі бібліотеки.

За ініціативою П. С. Шестерікова було створено бібліотечний гурток, члени якого через рік вирішили перетворити його у товариство, було складено проект Статуту та подано на розгляд професорам університету. Статут затверджений 5 березня 1911 р. Головою обраний професор І. А. Линниченко.

Іван Андрійович Линниченко (12 жовтня 1857 – 9 липня 1926) – історик-славіст, археограф, педагог. Професор університету в Одесі. Народився у Києві. Член Київського товариства старожитностей і мистецтв. Член-кореспондент Санкт-Петербурзької АН і Краківської АН. Помер у Сімферополі.

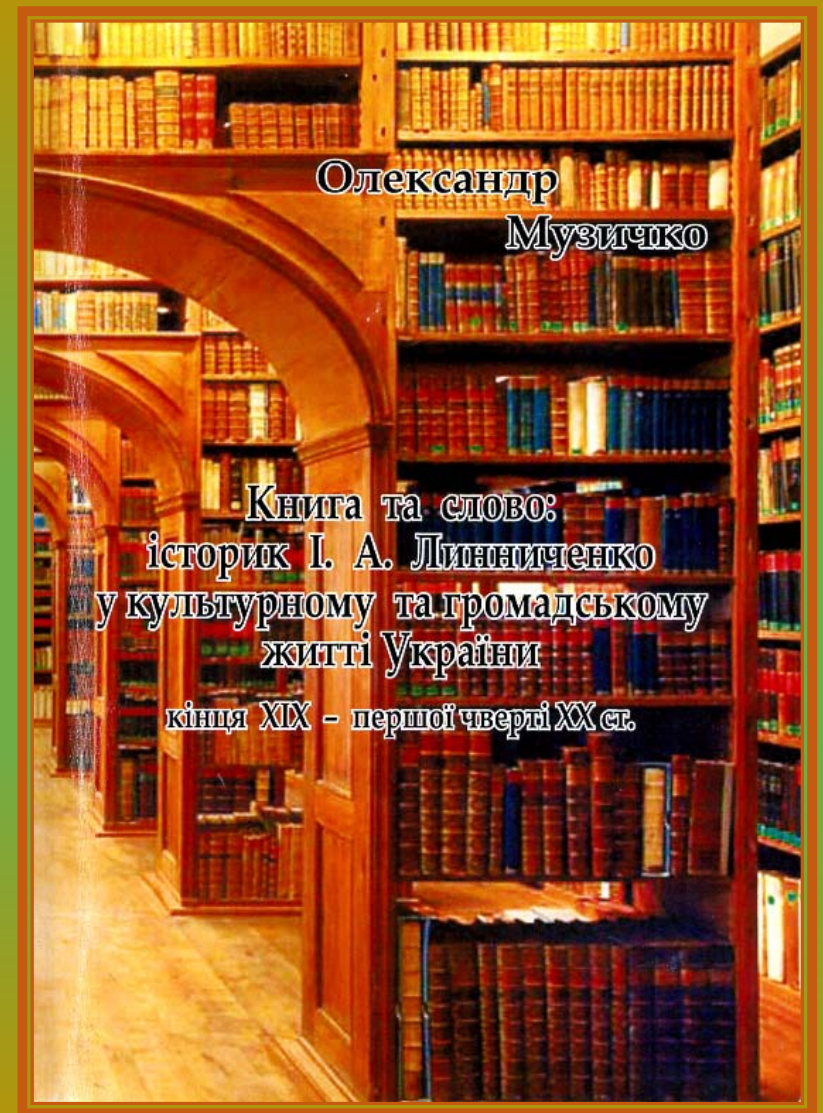
Известия Одесского библиографического общества. – 1911. – Т. 1, вып. 1.

Шифр: 41/34, 35, 36, 121, 138

У монографії запропонована комплексна реконструкція життєвого шляху історика, професора, члена-кореспондента Санкт-Петербурзької та Краківської Академії наук, Івана Андрійовича Линниченка (1857–1926). Окремий підрозділ книги розкриває діяльність вченого як бібліографа, книгознавця, літературознавця. Крім того, висвітлюється його участь у роботі Одеського бібліографічного товариства, адже І. А. Линниченко був ініціатором його створення та незмінним головою.

Музичко О. Є. Книга та слово: історик І. А. Линниченко у культурному та громадському житті України кінця ХІХ – першої чверті ХХ ст. / О. Є. Музичко ; наук. ред. В. М. Хмарський. – Одеса : Одес. нац. ун-т, 2016. – 425 с.
Шифр: 79-а/8904

ВІСНИК ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

2008 * Том 13 * Випуск 8

Серія: *Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*

Матеріали Міжнародної наукової конференції до 190-річчя Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова
"Вишівська бібліотека в реалізації нових концепцій принципів розвитку та результати діяльності"
18–20 вересня 2008 р.

2008

УДК 001(0):378.4(477.74):023.5

М. А. Подрезова,
директор Научной библиотеки Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина
Тел. 726-04-01;

В. В. Самодурова,
старший научный сотрудник Научной библиотеки Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина

БИБЛИОТЕКАРИ ОДЕССКОГО (НОВОРОССИЙСКОГО) УНИВЕРСИТЕТА — МИРОВОЙ НАУКЕ

В данной статье показан значительный вклад сотрудников Научной библиотеки Новороссийского университета в развитие библиотековедения. Малоизвестные личности библиотекарей Научной библиотеки сыграли большую роль в признании, становлении и развитии библиотечной науки в целом и Научной библиотеки в частности. Особого внимания заслуживает деятельность Одесского библиографического общества, основателем которого стал директор библиотеки университета П. С. Шестериков.

Ключевые слова: Одесский (Новороссийский) университет, Одесское библиографическое общество, библиотека Новороссийского университета, Шестериков П. С., Дусинский И. И., Брун Л. К., Линниченко И. А.

У цій статті показано вагомий внесок співробітників Наукової бібліотеки Одеського університету в розвиток бібліотекознавства. Маловідомі особи бібліотекарів Наукової бібліотеки відіграли велику роль у визнанні, становленні й розвитку бібліотечної науки в цілому та Наукової бібліотеки зокрема. Особливої уваги заслуговує діяльність Одеського бібліографічного товариства, засновником якого був директор бібліотеки університету П. С. Шестериков.

Подрезова М. А. Библиотекари Одесского (Новороссийского) университета — мировой науке / М. А. Подрезова, В. В. Самодурова

// Вісн. Одес. нац. ун-ту. — 2008. — Т. 13, вип. 8 : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. — С. 11–22.

Шифр: 217/1373